

перистий, темно-зеленого забарвлення. Суцвіття просте (в основному 1 гілка). Фасціація першої квітки суцвіття відсутня. Квітконіжка без відокремлюючого шару. Плоди кутасті (індекс 1,2), 2–3 камери, розташування правильне; за досягання червоні, без зеленої плями у плодоніжки, масою 100–120 г, м'ясисті, щільні, не розтріскуються, мають добру транспортабельність і лежкість. Вміст в плодах розчинної сухої речовини складає 5,6–6,0%, загальних цукрів – 3,1–3,8%, аскорбінової кислоти – 21,9–23,7 мг/100 г. Загальна врожайність за умов зрошення – 70–90 т/га, при товарності плодів – 80–88%. За ознакою продуктивності має високі показники специфічної адаптивної здатності (САЗ), стабільності та пластичності. Сорт Сармат має універсальне використання: для приготування салатів, виготовлення томат-продуктів, заморожування, в'ялення. Придатний для комбайнового збирання. Занесений до Реєстру сортів рослин України з 2009 р.

Сорт Кумач – середньостиглий, вегетаційний період 112–116 діб. Рослина детермінантна, висотою 60–65 см, прямостояча, формує значну листову поверхню. Лист середній за розміром, двічі перистий, помірного зеленого забарвлення з помірною глянуватістю та пухирчатістю. Суцвіття просте (в основному одна гілка). Фасціація першої квітки суцвіття відсутня. Квітконіжка без відокремлюючого шару. Плоди овальні (індекс плода 1,2), камер – 2–3, розташування правильне; масою 68–72 г, щільні, за досягання червоні, без зеленої плями біля плодоніжки, плодоніжка без колінця. Транспортабельність добра. Вміст у плодах сухої розчинної речовини – 5,60–6,00%, цукру – 3,30–3,50%, аскорбінової кислоти – 21,60–22,50 мг/100г. Урожайність плодів при зрошенні 70–85 т/га. Стійкий до основних хвороб. Сорт характеризується зусиллям на відрив плоду від плодоніжки $1,85 \pm 0,09$ кг ($V=9,8\%$) та міцністю шкірки на проколювання $239 \pm 5,0$ г/мм² ($V=10,6\%$) і відповідає вимогам, що пред'явлені до сортів, придатних для комбайнового збирання плодів. Універсального призначення: для приготування салатів, виготовлення томат-продуктів (томат-паста, кетчуп), заморожування, в'ялення. Занесений до Реєстру сортів рослин України з 2014 р.

Усі сорти томата рекомендуються для вирощування у відкритому ґрунті в зонах Степу і Лісостепу України. Інститут зрошуваного землеробства НААН займається виробництвом і реалізацією насіння високих репродукцій сортів томата власної селекції.

ОЦІНКА МІНЛИВОСТІ ВРОЖАЙНОСТІ ЖИТА ОЗИМОГО В УМОВАХ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т. К. КОСТЮКЄВИЧ, кандидат географічних наук

М. В. БОРТНИК, магістрант

Одеській державний екологічний університет, м. Одеса, Україна

Озиме жито (*Secale cereale* L.) - культура, що забезпечує протягом кількох століть повноцінне харчування населення багатьох країн світу. Озиме жито - зернова культура, яка має велике значення, особливо в районах, де обмежена обробіток озимої пшениці через ґрунтово-кліматичних умов, що дозволяє віднести цю сільськогосподарську культуру до групи культур найменшого економічного ризику при її вирощуванні.

Жито знаходить різне застосування. У вигляді борошна воно

використовується для випічки хліба. Житній хліб, особливо простого помелу, значно перевершує пшеничний хліб по калорійності, але поступається йому по засвоюваності, крім того, містить вітаміни А, В, РР, С, що робить його дуже цінним в харчуванні людини. Житній хліб має підвищену кислотність, яка зумовлена життєдіяльністю молочних бактерій, що надає йому приємний смак і запах. Житній хліб - незамінний продукт харчування. Вживши 500 г житнього хліба, людина повністю забезпечує себе залізом і фосфором і на 40% - кальцієм.

Товарні ресурси зернового ринку і повнота задоволення потреби в різних видах зерна значною мірою визначаються розміром, структурою посівних площ, врожайністю і як похідною цих параметрів складом валових зборів зернових культур. Врожайність і валовий збір не відрізняються стабільністю. Високі врожаї зерна припадають, в основному, на роки з відносно сприятливими погодними умовами.

На сьогоднішній день лідерами по вирощуванню жита в Україні є Житомирська, Волинська, Чернігівська та Рівненська області. Світове виробництво жита зосереджено в країнах Євросоюзу, Росії, Білорусії, США, Канаді, Туреччині та ін.

Станом на сьогодні в Хмельницькій області отримують найвищі врожаї озимого жита в Україні. Так, в 2017 році врожайність жита озимого досягла 54,6 ц/га, а в цілому по країні лише 29,7 ц/га. Площа під культурою в області становить лише 5,5 тис. га, що є недостатньою при високій врожайності, яка стрімко зростає з кожним роком.

В інтенсивних технологіях обробітку озимого жита важлива роль належить сорту. Найважливішою умовою зростання врожайності є широке впровадження в практику найкращих сортів, підвищення якості насінневого матеріалу. Значення сорту для підвищення врожаю сільськогосподарських культур доведено наукою і практикою.

На думку ряду вчених, серед основних факторів, що впливають на величину врожаю, перше місце належить сорту, друге - добривам, третє - заходам по догляду за посівами та їх захисту від хвороб, шкідників і бур'янів.

Вимоги до сортів сучасного сільськогосподарського виробництва досить високі: сорт повинен володіти не тільки високою врожайністю, він повинен відрізнятися стабільністю, пластичністю, володіти високою якістю продукції, бути толерантним до біотичних і абіотичних факторів середовища зростання, пристосованим для механізованого обробітку. Посів насіння, яке включене до Державного реєстру селекційних досягнень сортів - одне з обов'язкових умов правильної технології обробітку озимого жита.

Жито є дуже перспективною культурою для України, враховуючи його стійкість до несприятливих погодних умов, невибагливість до якості ґрунту, а також нечутливість до багатьох поширених хвороб. Жито як зимостійка культура підвищує надійність врожаю озимих при високому насиченні сівозміни колосковими. Але значення врожаю озимого жита коливаються рік від року - чим вище середня врожайність, тим більше коливання. Для отримання планованих урожаїв поряд з детальною оцінкою агрокліматичних ресурсів необхідно вивчення часової мінливості врожаїв у різних агрокліматичних зонах.

Урожайність в кожному конкретному році формується під впливом цілого комплексу факторів. Однак при вирішенні практичних питань часто виникає необхідність роздільної оцінки ступеня впливу на врожайність, як рівня культури землеробства, так і умов погоди.

Нами був виконаний аналіз динаміки врожайності озимого жита за період з

1988 по 2017 роки для Хмельницької області. За допомогою методу гармонійних ваг нами була визначена тенденція врожайності, досліджувалися ряди врожайності та були визначені відхилення розрахункових значень від фактичних.

При середній багаторічній врожайності озимого жита в 24,8 ц/га вирівняний рівень урожайності на початок розглянутого періоду під впливом культури землеробства становив 23,3 ц/га. В кінці досліджуваного періоду значення врожаю значно підвищилось та становило 45,3 ц/га.

Під впливом погодних умов окремих років врожай значно варіював. Мінімальне значення врожаю озимого жита в 16,1 ц/га та 15,8 ц/га спостерігалось в 2005 та 2006 роках, а максимальні значення - в 2017 році та становило 54,6 ц/га.

З розглянутого періоду в 16 роках спостерігались сприятливі погодні умови, що дало можливість отримати прибавку врожаю 0,6 – 9,3 ц/га. В інші роки погодні умови справили негативний вплив на врожай, що виразилося в негативному відхиленні від – 0,3 до – 5,6 ц/га.

У результаті детального дослідження ґрунтово-кліматичної зони видно, що в останні роки спостерігається значний приріст врожайності, що свідчить про значні зміни у виробництві. Достатнє зволоження, оптимальний температурний режим створюють на всій території Хмельниччини сприятливі умови для отримання високих урожаїв озимого жита при умовах дотримання технології обробітку.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА СТІЙКІСТЬ ДО ВИЛЯГАННЯ ІНБРЕДНИХ ЛІНІЙ КУКУРУДЗИ

С. П. КОЦЮБА, кандидат сільськогосподарських наук

С. А. ПЛОДИСТІЙ, студент

Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна

Створення нового, цінного вихідного матеріалу (інбредних ліній) і залучення його до різнонаправлених селекційних програм з метою створення нових високопродуктивних вітчизняних гібридів кукурудзи, адаптованих до умов вирощування кожної ґрунтово-кліматичної зони, є одним з найважливіших шляхів підвищення врожайності і покращення якості продукції цієї культури.

Продуктивність рослини є одним із вирішальних факторів, які визначають її селекційне використання. Урожайність інбредних ліній кукурудзи є важливою ознакою, в першу чергу, для виробника насіння і визначається генотипом рослини, взаємозв'язком його з умовами навколишнього середовища, агротехнічними прийомами вирощування, а також рядом інших структурних та фізіологічних особливостей рослини.

За результатами наших досліджень проведених в 2017-2018 рр., колекцію інбредних ліній ми розподілили (в порівнянні зі стандартами F7 для ранньостиглої групи і F115 для середньоранньої) на дві групи стиглості за величиною урожайності.

Високу врожайність у групі ранньостиглих ліній мала лише одна лінія стандарт F7, понад 3,4 т/га, середня врожайність була у Чк 73 в середньому за два роки близько трьох тон.

Для групи середньоранніх інбредних ліній стандартом була лінія F115,